

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

30 NOVEMBER
1947

ONDER REDACTIE VAN:
G. A. EVERS

20e JAARGANG
Nº 11

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: VAN SPEIJKSTRAAT 20

Ingevolge papiertoewijzing van het „Bureau Papierver-
deeling Pers”, nr. 1660/2837/V-20, verschijnt deze uitgave
maandelijks en is de omvang van dit nummer 8 bladzijden,
formaat 16 × 25 cm.

DE STICHTING „HET UTRECHTSCH MONUMENTEN- FONDS”

Vóór mij ligt het Jaarverslag van genoemd fonds over het jaar 1946, evenals in de voorafgaande jaren wèlverzorgd wat inhoud en uiterlijk betreft.

Op de omslag komt voor een afbeelding van een gevelsteen (naar een tekening van C. J. Bardet), welke kort geleden is ontdekt in het perceel Flieruilensteeg 15, een perceel dat in vroegere tijden blijkbaar voor stalling gediend heeft.

Aan het eind van het jaar 1945 telde het fonds 114 begunstigers, aan het eind van 1946 — dank zij een krachtige propaganda en een groeiende waardering voor het werk van het fonds — was het aantal begunstigers gestegen tot 170. Over de jaren 1945 en 1946 is door het Rijk een subsidie verleend van f 2500.—, tezamen, derhalve f 1250.— per jaar, door de Provincie f 100.— en door de Gemeente f 1000.— per jaar, het Fonds hoopt over 1947 wederom op subsidie te mogen rekenen. Aan contributies werd ontvangen f 360,25, voor 1947 is dit bedrag begroot op f 400.—.

Overwogen was, in 1946 bij te dragen voor verbetering of herstel van de volgende percelen of objecten:

I. **Hamburgerstraat 3.** Hiervan moest de onderpui worden verbeterd om deze in overeenstemming te brengen met de stijl van de gevel; dit werk moet wachten tot het hout daarvoor beschikbaar is en totdat het plan meer gedetailleerd kan worden.

II. De „**Weeshuispoort**” aan de Springweg; hierin moeten houten deuren worden aangebracht. Het College van Burgemees-

ter en Wethouders heeft hiertoe ook steun verleend, doch de kosten zijn zeer hoog en het hout schaars, zodat omtrent de uitvoering van het werk nog overeenstemming moet worden bereikt.

III. **Oude Gracht 325.** De gebeeldhouwde houten omlijsting van de halsgevel moet geheel worden vernieuwd, waarvan de kosten bij een gewone uitvoering zeer hoog zouden zijn in verhouding tot het object. Het is niet mogelijk gebleken, dit werk te doen uitvoeren als werkobject bij de Rijkswerkplaats voor vakontwikkeling, doch er bestaat goede kans, dat het werk wordt uitgevoerd met medewerking van de Ambachtsschool, zodra hiertoe hout beschikbaar is.

Met steun van het Monumentenfonds zijn twee percelen gerestaureerd: het woonhuis **Pieterstraat 1** en het perceel **Keizerstraat 35**. Het eerstgenoemde werk betreft een ontleistering; wie het perceel bekijkt zal met voldoening constateren, hoe het uiterlijk daarvan heeft gewonnen door zijn gaafheid en de aantrekkelijke kleur van het baksteen. (Het bovenlicht van de voordeur, doet daarbij te modern aan, een er bij passend bovenlicht, in de geest als dit aanwezig is aan het perceel aan de overkant, zou een beter geheel vormen). Niet dat ik zou wensen, dat alle huizen werden ontleisterd, daarvoor zijn zij ten eerste niet alle geschikt, doch in de tweede plaats brengen zij hier en daar een aardig accent tussen de bakstenen huizen in.

Het perceel Keizerstraat 35, dagtekenend uit 1645, — een type van het classicisme — is geheel ontleisterd, de ramen zijn zoveel mogelijk in de oorspronkelijke toestand teruggebracht, de in natuursteen uitgevoerde en gebeeldhouwde omlijsting van de voordeur en het natuurstenen fries daarboven (alsmede boven de ramen naar ik meen) zijn geheel schoon gemaakt. Een afbeelding ervan is opgenomen in het jaarverslag. Het restauratieplan was van Ir. P. H. N. Briët. Voor het perceel Pieterstraat 1 droeg het Monumentenfonds f 250.— bij, voor het perceel Keizerstraat 35 f 800.—. Voor 1947/1948 staan verschillende objecten op het programma. Sommige voor verbetering, andere voor grondige restauratie, hieromtrent zullen de begunstigers mettertijd nadere mededelingen ontvangen.

Op Zaterdag 31 Mei j.l. heeft het Monumentenfonds een excursie ondernomen, met de begunstigers, in enige toerwagens. Begonnen werd met een bezichtiging van de toren van de Nicolaaskerk, zowel inwendig en uitwendig, en van het interieur van de kerk zelve; interessant — maar ook ontstellend — was het, te zien tot welke vernietiging onvoldoend onderhoud kan leiden. Uitwendig toont de slanke toren, waarvan het onderste gedeelte uit natuursteen is opgetrokken, een gaaf muurvlak, geel-wit van kleur als

van nieuw zandsteen, maar bij nader beschouwen zijn daarin op allerlei plaatsen — vooral onderaan — grote „littekens” te zien, dààr, waar brede scheuren of verzakkingen moesten worden gedicht. Binnen in de toren kreeg men echter een pakkende indruk van de bedenkelijke toestand van verval, waarin de toren verkeert. Muurbrokken van een oppervlakte van wel een vierkante meter, of meer hangen tegen elkaar met tussenruimten (scheuren) van wel 15 à 20 cm en met stutten en nood-metselwerk moet dit alles bij elkaar gehouden worden totdat het restauratiewerk ook aan dit gedeelte zal zijn toegekomen. Wie dit ziet beseft pas ten volle, wat hier door de bouwmeester en zijn helpers „gewrocht” wordt! Dit besef is het blijkbaar geweest, dat de bezoekers zoveel moed gaf, de schroeiende zonnehitte te verduren, welke trillend werd uitgestraald door de buitenmuren van de toren.

Hierna werd bezocht het perceel Manenburg 2, het zo aantrekkelijk en kunstzinnig verblijf van de beeldhouwer Dhont en diens echtgenote, die schilderes is. Boven de voordeur, die een zware ijzeren klopper draagt, is in een ronde nis in natuursteen gehouwen de voorstelling van een vrouw voor een schildersezel en van een beeldhouwer, die de bijtel hanteert, symbool van het daar binnen werkend echtpaar, terwijl aan de voorgevel een uithangbord is aangebracht in ijzer, dat „Manenburg” uitbeeldt met toren en ophaalbrug. Dit gastvrij huis stond open voor alle deelnemers en werd door hen even overstroemd; er was één roep van bewondering over dit smaakvol verblijf temidden van het frisse groen van het bolwerk en met uitzicht op het spiegeland watervlak van de Singelgracht. In couranten en tijdschriften is dit huisje in zijn wedergeboorte al beschreven.

Daarna is bezocht de Nieuwe Gracht, om daar de restauratie (ontpleistering) van enige huizen te bezichtigen ter hoogte van de Zuilenstraat en de Schalkwijkstraat, en tenslotte de Keizerstraat, waar het hierboven genoemd perceel is bezichtigd, en de Breedstraat waar het perceel No. 1 is bezichtigd, hetwelk ook met steun van het Monumentenfonds is gerestaureerd.

Bij deze excursie bleek weer, hoe goed het is dergelijke bezichtigingen te houden welke van nabij doen zien wat door dit fonds kan worden bereikt en waardoor tevens de ogen worden geopend voor al het oude stadsschoon, dat Utrecht nog bezit en voor al hetgeen er nog te doen valt om dit kostbaar bezit in stand te houden en, waar mogelijk, in beteren staat te brengen met behoud van het oorspronkelijk karakter daarvan.

Daarvoor is de hulp nodig van allen, die iets voor de stad, Utrecht en haar geschiedenis voelen.

Een begin is er; wij zijn blij met onze 170 begunstigers, maar drie-, viermaal zoveel moeten er zijn om onze volle werkzaamheid te ontplooiën.

Utrecht heeft nu 183000 inwoners, 1 % daarvan is 1830; is het te veel verlangd als we in stilte hopen, dat aantal begunstigers nog eens te bereiken? Ik hoop van niet. De contributie is als minimum slechts f 1.—. Men kan zich opgeven aan de Secretaris Mr. N. Vink op het Stadhuis of bij ondergetekende

A. N. L. OTTEN.

OUDKATHOLIEK MUSEUM.

Het Oudkatholiek Museum voor kerkelijke kunst en geschiedenis zal op 15 October tot 15 Mei a.s. geopend zijn Zondag, Maandag en Woensdag van 2 tot 5 uur en verder op aanvraag bij de directeur Deken C. F. Nieuwenhuysen, Kinderhuissingel 78 te *Haarlem*.

Het museum is van half October af verwarmd.

KLEINE MEDEDEELINGEN.

De jaartijlen in het Sticht Utrecht, 1249

— 1267, — In een opstel in het *Nederlandsch archievenblad* (L-1946, blz. 41—45) wees dr. F. Ketner op de vergissingen, die door enkele historici begaan werden bij de dateering van Utrechtsche oorkonden, welke tijdens het pontificaat van Hendrik van Vianden uitgevaardigd zijn.

Op verschillende door hem aangevoerde gronden acht de schr. de conclusie gewettigd, dat de gewoonlijk gebruikte jaartijl in de oorkonden, die van de kanselarij van bisschop Hendrik zijn uitgegaan, de Paaschstijl is, de stijl, die sedert 1238 in de dyocese Keulen, waartoe het bisdom Utrecht behoorde, algemeen in zwang was, en die den gewezen Keulschen domproost en beschermeling van aartsbisschop Koenraad van Hochstaden dus geenszins vreemd geweest zal zijn. Uit de door dr. K. verder aangehaalde oorkonden van Utrechtsche kapittelen en der abdijen van St. Paulus en van Oostbroek mag opgemaakt worden, dat hij neigt naar de opvatting, dat in het hier bedoelde tijdvak ook in die instellingen gemeenlijk den Paaschstijl gevolgd werd, althans meer en meer in

gebruik kwam.

Ter verklaring diene, dat volgens den Paaschstijl het christelijke nieuwe jaar gerekend werd met Paschen te beginnen, volgens den Kerststijl met Kerstmis, en volgens den Boodschapstijl met Maria-boodschap aan te vangen. Bij gebruik van den Kerst- en den Boodschapstijl begon het nieuwe jaar dus steeds op een bepaalden dag, resp. 25 December en 25 Maart, bij den Paaschstijl daarentegen op een geregeld wisselenden dag, die tusschen 22 Maart en 25 April viel.

E.

Een deftige begrafenis in 1677. — Van het onlangs op initiatief der Arbeidersvereniging voor lijkverbranding uitgegeven werk over *Dodenbezorging en cultuur* (Amsterdam, 1947), schreef mejuffrouw dr. C. C. van de Graft het tweede deel, dat over de *Dodenbezorging bij de volken van Europa, inzonderheid in Nederland handelt*. Het geeft o.m. het relaas van een begrafenis in 1677, waarbij vermoedelijk voor het eerst in Utrecht van rijtuigen gebruik is gemaakt. De koetsen, bij de lijkstatie van Frederik Hendrik in 1627 blijkbaar